

13. 3. 2006

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Utajovaní svědci

Zařazení institutu utajovaného svědka do trestního řádu (§ 55 odst. 2 tr.ř.) bylo označeno jako významný prvek boje s kriminalitou, zejména organizovaným a násilným zločinem. Současně však tato norma byla vnímána s krajní nedůvěrou, která se projevila již ústavní stížností poslanců, které v říjnu 1994 vyhověl Ústavní soud a prvé znění upravující možnost využití utajeného svědka zrušil. Další formulace již nebyla v rozporu s ústavními právy, což ale neznamená, že se do tohoto rozporu nedostala její aplikace. Je svým způsobem pozoruhodné, že ke stejnému závěru v této věci dospěly prakticky současně Evropský soud pro lidská práva (ESLP) a Ústavní soud ČR a ještě zajímavější je, že ESLP v této souvislosti nepřímo konstatoval nesprávnost dřívějšího rozhodnutí Ústavního soudu.

Dne 28.2.2006 bylo na webových stránkách ESLP (<http://www.echr.coe.int/echr>) publikováno rozhodnutí ve věci Krasniki vs. Česká republika. Pan Krasniki byl pravomocně uznán vinným trestným činem dle § 187 odst. 1 tr.zák., kterého se měl dopustit tím, že v období více než jednoho roku prodal dvěma osobám heroin o celkové hmotnosti přes 2 gramy. Závěr o vině obžalovaného byl učiněn na základě výpovědi těchto dvou osob, které ale v trestním řízení vystupovali v režimu dle § 55 odst. 2 tr.zák. tedy jako utajovaní svědci. Odsouzený napadl rozhodnutí ústavní stížností, která byla usnesením Ústavního soudu sp.zn. III. ÚS 210/98 zamítnuta, neboť podle tehdejšího stanoviska Ústavního soudu nedošlo odsouzením toliko na základě výpovědi dvou anonymních svědků k porušení principu spravedlivého procesu.

Dramaticky jiného názoru byla ale ESLP, který ve zmíněném rozhodnutí naopak konstatoval, že řízení jako celek nebylo spravedlivé a bylo v rozporu s článkem VI odst. 1 a 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod (Úmluva).. Důvody, které ESLP k tomuto závěru vedly, byly dva. Jedním z nich bylo zjištění, že sice existovaly náznaky možné hrozby násilí vůči oběma utajovaným svědkům, avšak z protokolu nevyplývá, jak vyšetřovatel a poté soudce ověřili opodstatnění strachu svědků ze stěžovatele. Ani Krajský soud podle názoru ESLP neprovedl šetření závažnosti a podloženosti důvodů utajování svědků, když rozhodoval o odvolání stěžovatele. V čl. 83 svého rozhodnutí ESLP výslovně konstatoval, že *ve světle těchto okolností Soud není přesvědčen, že zájem svědků na své anonymitě nemohl opravňovat omezení práva navrhovatele v takovém rozsahu (viz mutatis mutandis Visser v. The Nederland, č. 26668/95, § 48, 14.2.2002).*

Možná ještě zajímavější je další závěr ESLP, podle něhož k odsouzení navrhovatele došlo pouze nebo přinejmenším v rozhodujícím rozsahu na základě anonymních svědeckvů což nelze považovat za postup v intencích spravedlivého procesu.

O několik dní dříve, 9.2.2006, rozhodoval Ústavní soud ve věci vedené pod sp.zn. III. ÚS 499/04. Ústavní stížnost napadala předchozí postup soudu, spočívající v rozhodnutí o vině, které vycházelo především ze svědecké výpovědi utajovaného svědka. Ústavní soud, obdobně jako ESLP ve výše uváděném případě, především posuzoval důvodnost aplikace ust. § 55 odst. 2 tr.ř. Vzhledem k tomu, že šlo o drogový delikt a s ohledem na některé další skutečnosti, dospěl k závěru, že utajení svědků jako takové bylo namístě. Pak se Ústavní soud zabýval otázkou, zda lze v daném případě s ohledem na využití utajených svědků proces považovat za spravedlivý ve smyslu čl. 36 odst. 1 a násl. Listiny, příp. čl. 1 Úmluvy. Skutkově dospěl k závěru, že kromě výpovědi utajených svědků vzaly soudy při úvaze o vině v úvahu i další důkazy, avšak za zásadní považovaly výpověď utajovaného svědka. V této souvislosti soud konstatoval: *Vzhledem k výše uvedenému lze konstatovat, že orgány činné v trestním řízení měly snahu z procesního hlediska kompenzovat překážky, jež obhajobě v důsledku použití anonymních svědků vznikly. Zmíněná „kompenzace“ se však musí promítnout i do roviny hodnocení důkazů ze strany obecných soudů, což se projevuje i tím, že výpovědi anonymních svědků musí podporovat další důkazy, a tedy odsouzení obžalovaného nemůže dojít výlučně a ani v převážné míře na základě předmětných výpovědí.* V této souvislosti Ústavní soud poukázal na rozhodnutí ESLP v případě Doorson v. the Netherlands ze dne 23.6.1996 publ. in. : Reports 1996 - II. S ohledem na roli, jakou při dokazování hrály anonymní výpovědi, ale také s ohledem na pochybnosti správnosti hodnocení svědeckých výpovědí pak Ústavní soud stížnosti vyhověl a rozhodnutí obecných soudů zrušil.

V této souvislosti lze zmínit i jiné rozhodnutí Ústavního soudu, jímž byla také rušena rozhodnutí soudů obecných. Jde o rozhodnutí sp.zn. III. ÚS 501/04 ze dne 3.3.2005. V této věci šlo opět o obvinění z drogového deliktu, ovšem s dost dramatickým vývojem. Soud I. stupně odsoudil obžalovaného pro skutek spočívající v tom, že ...v období nejméně od měsíce června 2000 do 30.10.2000 prodal ... heroin v blíže nezjištěném množství. Odvolací soud tento popis skutku změnil tak, že obžalovaný podle tohoto rozhodnutí ...v období nejméně od měsíce května 2000 do 3.10.2000 získal nezjištěným způsobem 35kg heroinu. Změna v tvrzeném objemu distribuované drogy byla způsobena výslechem utajovaného svědka, který byl obžalobou navržen před veřejným zasedáním o odvolání obžalovaného a státní zástupkyně, a který uvedl, že podle toho, co viděl, prošlo obžalovanému v uvedené době rukama 35 kg heroinu. Soud této výpovědi uvěřil bez ohledu na námitku, že ten, kdo měl oněch 35 kilo heroinu stěžovateli přinést byl v rozhodné době ve vazbě. Možná proto Ústavní soud nad rámec běžné argumentace v odůvodnění rozhodnutí mimo jiné uvedl, že odvolací soud pochybil, jestliže se nepokusil ověřit pravdivost obhajoby stěžovatele, a předání heroinu vzal za prokázané. Tím se dopustil svévole, která vykročuje z mantinelu vymezených ústavním pořádkem a ...*Vyjádřeno poněkud jiným způsobem, legitimní úsilí státu potírat závažnou, společensky nebezpečnou a nežádoucí kriminalitu (§ 1 tr.ř.) nemůže být realizováno tak, že orgány činné v trestním řízení učiní k dosažení tohoto účelu cokoliv, co považují v danou chvíli z hlediska chtěného a předsevzatého cíle za vhodné. Vždy je třeba neztrácet ze zřetele, že účelem trestního řízení není jenom „spravedlivé potrestání pachatele“, ale účelem trestního řízení „fair“ proces.* Celý postup odvolacího soudu pak označil za nejen non lege artis, nýbrž za svévolný, a to takovým způsobem a v takovém rozsahu, který zavdává příčinu ke snížení důvěry v soudnictví.

Na základě svých osobních zkušeností, považuji způsob, jakým je někdy aplikováno ustanovení § 55 odst. 2 tr.ř. za mírně řečeno nešťastný, čehož důkazem jsou případy shora zmíněné. Jako utajovaní svědci byli vyslýcháni policisté ve věci, v níž nepadl ani náznak zmínky o tom, že by nějak mohla být provázena násilím a to s pouhým odůvodněním, že prozrazení jejich totožnosti je nežádoucí. V mnoha případech je svědek vyslýchán v režimu § 55 odst. 2 tr.ř. prostě proto, že nechce přijít s obviněným či obžalovaným do styku a své utajení si dá jako podmínku výpovědi. A samostatnou kapitolou jsou „svědci“, dodaní policií. Ve světle shora uváděných ale i dalších rozhodnutí ESLP a Ústavního soudu jde zjevně o zcela nesprávnou praxi byť v některých případech soudy tolerovanou. Chci věřit, že poukaz na zásadní judikáty v této oblasti přispěje k odstranění těchto nezákonností.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)
- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námitky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)
- [Vybrané aspekty trestného činu podvodu podle § 209 TrZ ve světle judikatury](#)